

media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html

22. The 4-D Project Countering Misinformation. URL: <https://www.climatechange-communication.org/countering-misinformation/>

23. Fact Check: Falling Deaths from Climate Disasters Are Not Evidence Against a Climate «Emergency» (2023). URL: www.reuters.com/fact-check/drop-climate-related-disaster-deaths-not-evidence-against-climate-emergency-2023-09-19/

24. Fact Check-The term «fossil fuel» was not coined by John D. Rockefeller to trick people into thinking oil is a scarce commodity (2021). URL: <https://www.reuters.com/article/factcheck-fossil-fuel-rockefeller-idUSL1N2QQ1UK>.

25. Fact Check: Greta Thunberg «vegan grenades» TV interview is deepfake. By Reuters Fact Check. (2023). URL: <https://www.reuters.com/fact-check/greta-thunberg-vegan-grenades-tv-interview-is-deepfake-2023-10-30/>

Матеріал надійшов до редакції 07.09.2023 р.

УДК 327.3(569.4+477)

Ігор Іщенко,

доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,

iv.ishchenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5799-7364;

Олена Башкеєва,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри експертизи культурних цінностей та дизайну,

Університет митної справи та фінансів,

olena.bashkeieva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7029-2465

DOI 10.29038/2524-2679-2023-03-260-278

КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ІЗРАЇЛЮ: ДОСВІД ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Проаналізовано, як в Ізраїлі організовано публічну дипломатію, націлену на створення іміджу країни, що виборює для себе безпечне життя. Ураховуючи схожі умови з Україною – обидві країни перебувають у стані довготривалого

зовнішньополітичного конфлікту, – вважаємо, що робота має важливе науково-практичне значення. Публічна дипломатія Ізраїлю здійснюється в синкретизмі із системою пропаганди «Хазбара», суб'єктами якої виступають і державні органи, і громадські організації. Напрями комунікативних практик публічної дипломатії: лобістська діяльність здебільшого в США зі стримання ядерної програми Ірану, надання економічної, військової підтримки в боротьбі з ХАМАС; цифрові комунікативні практики з країнами, де є єврейські діаспори зі створення іміджу країни, постраждалої, водночас – стабільної, демократичної, привабливої за рівнем життя, де створено максимально спрощені умови для отримання громадянства держави етнічними євреями; серед арабських країн найбільш позитивно розвивається зовнішня політика з Єгиптом, основний напрям публічної дипломатії – мотивація економічних інтересів. За посередництва зі США почали налагоджуватися відносини із Саудівською Аравією на базі спільних інтересів з обмеження впливу Ірану, однак загострення конфлікту з Палестиною, вірогідно призведе до згорання двосторонніх відносин до його припинення. Комунікативні практики публічної дипломатії на основі мультикультуралізму успіху не мають. У центрі уваги текстів публічної дипломатії – захист ізраїльських дітей, їх безпека та надання допомоги. У комунікативні практики публічної дипломатії активно залучено державні службовці й цей досвід варто використати в Україні.

Ключові слова: зовнішня політика, технології, Ізраїль, комунікативні практики, публічна дипломатія, міжнародні відносини, двосторонні відносини.

Ihor Ishchenko,

Oles Honchar Dnipro National University,
ORCID ID: 0000-0001-5799-7364;

Olena Bashkeieva,

University of Customs and Finance,
ORCID ID: 0000-0001-7029-2465

COMMUNICATIVE PRACTICES OF ISRAEL'S PUBLIC DIPLOMACY: EXPERIENCE FOR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

The authors analyzed the problem of how the Israeli political authorities organized public diplomacy aimed at creating the image of a country fighting for a safe life. Considering the similar conditions with Ukraine, because both coun-

tries are in a state of long-term foreign policy conflict, the article has important scientific and practical significance. Israel has organized public diplomacy in syncretism with the Khazbara propaganda system, the subjects of which are both government agencies and public organizations. Directions of communication practices of public diplomacy: Lobbying activities for the interests of Israel mainly take place in the United States. Her goal – contain Iran’s nuclear program, receive economic and military support in the fight against Hamas; Digital and direct communication practices create an image of Israel as a country suffering from terrorism, and at the same time, subjects of public diplomacy set the goal of showing Israel as a stable, democratic state, attractive in terms of living standards, in which the political authorities have created the most simplified conditions for ethnic Jews to obtain state citizenship; Israel is especially active in organizing this work in countries where there is a large Jewish diaspora; Among Arab countries, foreign policy with Egypt is developing most positively; the main direction of public diplomacy is the motivation of economic interests. Moreover, as practice shows, public diplomacy and bilateral relations succeed when the political leader of the recipient country has a positive attitude towards Israel. Through US mediation, Israel has begun to improve relations with Saudi Arabia based on common interests in limiting Iran’s influence, but the escalation of Israel’s conflict with Palestine will most likely worsen the already poor bilateral relations between Israel and Saudi Arabia. The Israeli government cares about its image in Ukraine, but provides limited military assistance in order to avoid conflict with Russia. At the same time, Israeli public organizations provide enormous humanitarian assistance to Ukraine. Communicative practices of public diplomacy based on multiculturalism are not successful. The focus of public diplomacy texts is the protection of Israeli children, their safety, and providing assistance. Civil servants are actively involved in the communicative practices of public diplomacy, and this experience should be used in Ukraine.

Key words: foreign affairs, technologies, Israel, communicative practices, public diplomacy, international relations, bilateral affairs.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Політична влада України в дуже складних умовах воєнного часу намагається використовувати всі можливості розширення контактів із міжнародною спільнотою, застосовуючи комунікативні практики як елементи публічної дипломатії. Однак успішна взаємодія двох країн у різних сферах розширюється в тому числі завдяки системі комунікативних практик. Актуальність цієї статті полягає у вивченні досвіду держави Ізраїль зі створення свого позитивного іміджу

серед міжнародної спільноти через залучення потенціалу не лише державних органів і структур, а й громадських ресурсів. У наших країн схожа ситуація – обидві перебувають у стані зовнішнього конфлікту, мають спільного головного стратегічного партнера США, і цей конфлікт триватиме невизначений час, оскільки переговорного простору немає як у сучасності, так і не прогнозується в осяжній перспективі.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження означеної проблеми втілено в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед українських дослідників потрібно виокремити Н. Данилів, яка у своїй статті зосередилася на політиці держави Ізраїль із питань інтеграції репатріантів, їхніх особливостях і характеристиках. Саме правові засади виявилися мотивуючим чинником до стрімкого збільшення охочих стати громадянами цієї країни серед євреїв з усього світу. Актуальну роботу щодо організації пропаганди Ізраїлю в сучасних умовах представив А. Колдомасов, експерт із міжнародної інформації Аналітичного центру ADASTRA. Інший міжнародний політичний аналітик П. Швейко писав 30.09.2023 р., напередодні широкомасштабного загострення ізраїльсько-палестинського конфлікту, про тенденції покращення відносин між Ізраїлем і Саудівською Аравією, у яких США виступають посередником. Нами досліджено емпіричну модель конгруентності ментального простору як інструмент аналізу змін у міжнародних відносинах [19].

Серед зарубіжних науковців назвемо насамперед такого, як Дж. Най, у роботах якого акумулювались ідеї м'якої сили, публічної дипломатії. Також Д. Шамбо, І. Манор, Г. Гай працювали в цьому напрямі. Г. Сегелл висвітлив значення соціальних мереж у конфлікті. Р. Єллінек розкрив економічне співробітництво як найважливіший інструмент публічної дипломатії. Ш. Аттіас досліджує новий підхід до ізраїльської публічної дипломатії. Мережу пріоритетних напрямів зовнішньої політики Ізраїлю, ураховуючи схожі моделі демократії, висвітлив Н. Орен. Проблему іміджу держави Ізраїль в українському середовищі розглянув Б. Ревід. Роль волонтерських організацій – складової частини публічної дипломатії Ізраїлю – показав Л. Варшавський. Технологію збереження інформаційної невизначеності з володіння ядерною зброєю Ізраїлем описує Дж. Броді. Поглибленому вивченню технологій Ізраїлю, зокрема в зовнішній політиці, особливу увагу приділяє В. Р. Негіна [4–8]. Технологію легітимації зовнішньої політики та публічної дипломатії, спрямованої на позиціонування Ізраїлю як рятівника мігрантів розкрив Е. Мартін. Комунікативні практики в соціальних мережах, націлені на створення й підтримання образу держави Ізраїль, що страждає від тероризму, описують М. Трамонтано та У. Абулоф.

Мета статті – здійснити системний аналіз комунікативних практик публічної дипломатії Ізраїлю та визначити можливість їх реалізації в Україні.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зауважимо, що ідея до застосування м'якої сили належить Дж. Наю. На його думку, зважаючи на те, що ера після холодної війни ґрунтуватиметься на співпраці, Дж. Най концептуалізував «м'яку силу» як «примушення інших держав хотіти того, що ви хочете». Арсенал «м'якої сили» включатиме культуру, політичні цінності й зовнішню політику [19; 20]. Якби держава могла зробити свою владу легітимною в очах інших, вона б зустріла менший опір її зовнішній політиці. Якби державна культура та ідеологія здавалися привабливими, союзники були б готові їх дотримуватися, а не отримати наказ. І якби держава могла встановити міжнародні норми, які відповідають її власному суспільству, їй не потрібно було б змінювати свою поведінку.

Концепція «м'якої сили» надала величезний вплив на міжнародні відносини. Після холодної війни багато країн інвестували мільярди доларів в ініціативи «м'якої сили» [26] США, особливо за президентства Б. Обами, активно впливали на країни Близького Сходу з використанням м'якої сили, публічної дипломатії [18]. Водночас жорстка сила почала переважати в міжнародних відносинах. Це яскраво проявилось під час кривавих подій у Сирії. Ця війна стимулювала публічну дипломатію, побудовану зі значним використанням маніпулятивних технологій. І сьогодні на прикладі війни в Україні ми бачимо, як ці елементи в концентрованому варіанті знаменували початок інформаційної війни.

Комунікативні практики публічної дипломатії Ізраїлю, які використовувала політична влада, проводячи психологічну боротьбу із супротивником ХАМАС, цікаві для України, адже кожен день нашого протистояння з ворогом характеризується постійною боротьбою за свідомість як українців, так і зовнішньої спільноти. У цій боротьбі ми повинні допомогти громадськості відповісти на питання: «Хто агресор і хто жертва? Хто винен за ескалацію?» Саме так будує свою діяльність Ізраїль, формуючи у внутрішньому та зовнішньому середовищах картину протистояння. Інструментом досягнення цієї мети слугують засоби масової комунікації, що, завдяки розширенню своїх можливостей в умовах інформаційного суспільства, глобальної мережі «Інтернет», соціальних мереж, реально впливають на розвиток сприйняття дійсності в конфлікті [24].

Як ми зазначили, стратегічні комунікації у двосторонніх відносинах зі своїм головним союзником Сполученими Штатами Америки відіграють ключову роль із підтримання психологічної готовності до продовження боротьби за утримання зайнятих територій у секторі Газа, стримання ХАМАСу та Палестинського руху загалом. Однак морально-психологічне забезпечення населення Ізраїлю, його підтримку в цьому довготривалому конфлікті здійснює низка органів політичної влади. Крім того, неабиякого значення набули комунікативні практики представників діаспори в країнах перебування.

Проводячи паралель із прагматикою надання допомоги Україні з боку США й іншими країнами Заходу, де на перший план виходять не стільки спільні цінності, скільки безпекові питання, можемо навести інший приклад. Уже зараз ми є свідками безпрецедентного та кількох таємних союзів на Близькому Сході, що складається з Ізраїлю, Саудовської Аравії й кількох країн Перської затоки [10]. Між Ізраїлем і Саудівською Аравією немає ніякої любові. Народи цих країн мало знають один про одного. Обидві країни не поділяють цінності, політичні структури, історію традицій, і в жодній із цих країн не існує жодної програми культурного обміну. Найімовірніше, ці країни об'єднують загальне бажання зупинити іранську експансію в регіоні. Звідси – очевидна тенденція, закономірність: як тільки з'являються нові актори, що претендують на перерозподіл впливу на міжнародні відносини за рахунок розширення стратегічних комунікацій і намагаються здійснити політичну трансформацію міжнародної системи, у цих умовах роль публічної дипломатії, завдяки інформаційному суспільству, трансформується на маніпулятивні технології з подальшим виникненням інформаційних війн.

У стабільній ситуації комунікативна взаємодія, двосторонні відносини обслуговують чинну систему міжнародних відносин і їм властиві прогнозованість, лінійність. Цю думку підтверджує той факт, що нинішнє загострення ізраїльсько-палестинського конфлікту унеможливорює розвиток позитивних відносин між Саудівською Аравією й Ізраїлем, адже з великою долею вірогідності країни арабського світу консолідуються та виступатимуть проти Ізраїлю за рішення палестинського питання.

Як відомо, економічне співробітництво є найважливішим інструментом публічної дипломатії, воно встановлює двосторонні відносини, що ґрунтуються насамперед на інтересах. Прикладом може слугувати оголошення єгипетським міністром нафти, електроенергії та відновлюваних джерел енергії Тарекомель-Моллою і його ізраїльським колегою Ювалем Стейніц про експорт ізраїльського природного газу до

Єгипту, що постачається з найбільшого підводного газового родовища Ізраїлю [28]. Не менш важливим є те, що угода також допоможе зміцнити зв'язки між Ізраїлем та його сусідами. Газова угода «Левіафан» є першою великою угодою Ізраїлю з Єгиптом після мирного договору між Єгиптом й Ізраїлем 1979 р. і є різким стрибком уперед у двосторонніх відносинах між країнами.

Ця угода доповнює дві інші угоди, підписані ізраїльськими газовими компаніями з Йорданією щодо експорту газу з родовища Тамар на електростанції на йорданському Мертвому морі та з родовища Левіафан до Національної електроенергетичної компанії Йорданії. Угоди такого типу дають змогу побудувати тісніші економічні зв'язки, послаблюючи напруженість між сусідніми країнами, навіть тимчасово, і створюючи простір для відносин між людьми. І для Ізраїлю, і для Єгипту йдеться не лише про енергетику, а й про побудову довгострокової платформи співробітництва між країнами регіону, що ґрунтується на спільних стратегічних інтересах та комунікаціях. Регіональне енергетичне співробітництво вигідне всім сторонам – Ізраїлю як постачальнику, Єгипту як споживачу та обом сторонам разом із Йорданією, адже в середньостроковій і довгостроковій перспективі можна очікувати стабілізацію регіону.

Які чинники гальмують цей процес? Передусім, потрібно зважати на специфіку комунікативних практик між ізраїльтянами і палестинцями. Сучасні дослідження доводять таке. Комунікативні практики взаємодії можна уявити як своєрідну піраміду, на вершині якої – політичні лідери. Саме вони задають тон цим двостороннім відносинам. Отже, стратегічні комунікації лідерів сповнені емоцій, що підсилюють конфлікт. Вони передаються через засоби масової комунікації. На відносини між народами в цьому конфліктному регіоні впливають ментальні особливості їхніх представників. Нами у 2019 р. проведено дослідження, трансформоване в наукову статтю «Емпірична модель конгруентності ментального простору як інструмент аналізу змін у міжнародних відносинах». У ній ми дійшли висновків, що взаємовигідні двосторонні відносини між державами на основі взаємної мотивації досягаються конгруентною інтерференцією їх ментальних просторів. Такий стан спостерігаємо тоді, коли цінності, пов'язані з оцінкою минулого держав, уявленнями про ідеал політичного режиму, ставлення до економічної політики та перспектив розвитку як самих держав, так і міжнародного співробітництва між ними близькі за своїм змістом.

Однак тут треба додати: на успішність такої взаємодії впливають також інтереси сторін, якщо вони збігаються. Стосовно ж якихось

іраціональних, непередбачуваних моментів у двосторонніх відносинах між країнами, теж можна прокоментувати наші висновки. Оскільки політичні лідери – не єдині суб'єкти, причетні до формування громадської думки, треба зазначити, що цілеспрямована зміна ментального простору в процесі міжнародних економічних і політичних відносин характеризується методами, які дедалі більше орієнтуються на ефект «чорного лебедя», якими в міжнародних відносинах, зазвичай, є поява нових лідерів. Засобом біфуркації сьогодні є інтерактивне спілкування, у якому поряд із традиційними методами впливу через мас-медіа зростає роль лідерів громадської думки в соціальних мережах, що здатні об'єднати навколо себе значну аудиторію [17].

Формування цих особливостей реалізується на індивідуальному й груповому рівнях через політичну владу, засоби масової комунікації в сенсі сприйняття дійсності з позиції справедливості трактування історичних подій. Захищаючи інтереси свого народу, історичні події трактуються у шкільних підручниках як взаємовиключні з приводу вирішення цього регіонального конфлікту.

Отже, системний цілеспрямований характер комунікативних практик на всіх рівнях – від двосторонніх міжнародних відносин до локальних, спрямований на підтримання ізраїльсько-палестинського конфлікту в гарячій фазі вже декілька десятиліть. За таких умов Ізраїль повинен заради підтримки міжнародною спільнотою залучати не тільки представників державних органів, а й пропагандистів за межами своєї держави з числа студентів-ізраїльтян, які навчаються в університетах США, Західної Європи тощо. Система цієї пропаганди Ізраїлю має назву «Хазбара» (буквальний переклад – «пояснення»). Саме таку назву має стратегія публічної дипломатії Ізраїлю, до якої входить як лобіювання, так і виробництво матеріалів, що допомагали б поширювати позитивний імідж цієї країни у світі, що зазвичай зводиться до пропаганди. Наприклад, у цю галузь також входить діяльність головного міжнародного видання Ізраїлю – The Jerusalem Post [3].

Незважаючи на значну критику Хазбари з боку дослідників, наприклад М. Аураг [12], написано низку наукових праць, що висвітлюють нові підходи до ізраїльської публічної дипломатії, зокрема Ш. Агтіас досліджує новий підхід до технології ізраїльської публічної дипломатії, який полягає в залученні ізраїльських громадян до заходів Хазбари. Автор також запропонував поняття «peer-to-peer» (P2P), яке описує новітній розвиток у дипломатичній практиці, коли громадяни, завдяки соціальним мережам, стають не лише споживачами інформації, але і її виробниками [13].

Поміж іншого Ізраїль намагається вплинути на свій імідж на Заході також іншими методами, наприклад, за допомогою лобіювання. У Сполучених Штатах діє організація AIPAC (America-Israel Public Affairs Committee), щорічний бюджет якої становить 64 мільйони доларів та яку називають головною організацією для лобіювання ізраїльських інтересів у США. Зокрема, одними з офіційно задекларованих цілей її діяльності є забезпечення щорічної військової допомоги Ізраїлю на суму 3 мільярди доларів, збільшення мережі ізраїльських поселень у Палестині та вплив на роботу США в ООН з урахуванням ізраїльських інтересів. Організацією створено громадську групу Citizens for a Nuclear Free Iran, що запустила рекламну кампанію у 23-х штатах і столиці держави, у якій був прямий заклик до сенаторів та конгресменів голосувати проти іранської ядерної угоди [3]. Хоча успіху ця кампанія не мала, однак викликає інтерес, з якою інтенсивністю велася ця робота, маючи системний характер. Із цією метою пропаганду проти Ірану проводила інша організація – Міжнародне співтовариство християн та євреїв (International Fellowship of Christians and Jews). Вона запустила серію пропагандистських роликів проти прийняття угоди. Усе це загалом є елементами Хазбари. Звісно, що в будь-якій пропаганді є маніпулятивний елемент, оскільки вона, за визначенням, розрахована на категорію населення, що не може перевірити достовірність інформації, а часто-густо це неможливо здійснити й на таке спроможні лише обізнані експерти.

Іноді технології ізраїльської публічної дипломатії мають досить незвичні виміри та формати, що апелюють до такої цільової аудиторії, як, наприклад, діти. Нуріт Стернберг написав дитячу книгу під назвою «Цук та Ейтан знаходять дім та любов». У ній розповідається про двох голодних кошенят Цука й Ейтана, яких урятував ізраїльський солдат під час бойових дій у Секторі Гази. Герой-протагоніст на ім'я Матан забирає коробку з кошенятами з палестинської території до безпечного Ізраїлю. Найцікавішим є те, що операція, проведена Ізраїлем улітку 2015 р. в Секторі Газа, на івриті має назву «Цук Ейтан». Так, кошенят у книзі було названо в честь військової операції [3].

Треба згадати про зусилля Ізраїлю щодо позиціонування себе як прихильників мультикультуралізму. Наприклад, система освіти країни використовувалася для пропаганди цієї ідеї. Найуспішнішим проектом з об'єднання євреїв та арабів у класі став проєкт «Неве Шалом/Вахаталь-Салам», що означає «Оазис світу». У цьому селі, розміщене в центрі Ізраїлю, євреї й араби живуть і навчаються разом, а їхні навчальні програми об'єднують кілька напрямів у багатомовному середовищі, де однаково

викладаються іврит та арабська мова. Цей факт був розповсюджений через міжнародні відносини й задіяне широке коло засобів масової комунікації. Однак запровадити цю ідею на державному рівні не вдалося. Мультикультуралізм не прижився з причин розходження в оцінці історичних подій народами Ізраїлю та Палестини.

Технологія зовнішньої політики Ізраїлю тісно пов'язана ідеологією правлячої коаліції. Нинішній Уряд Нетаньяху орієнтує свою дипломатію на розвиток відносин із країнами, чії ідеологічні орієнтири мають більш консервативний характер. Насамперед Угорщина й Турція – серед пріоритетів налагодження ділових і політичних стосунків. Оскільки в цих країнах президенти діють у внутрішній політиці схожим чином, обмежуючи судову владу в її контрольних функціях і розширюючи сферу впливу державних ЗМІ, технології публічної дипломатії також вірогідно орієнтуватимуться на позиції своїх політичних лідерів, інструментом яких виступають державні ЗМІ [22].

Як свідчить практика, позиція Ізраїлю щодо підтримки України в сучасній війні з росією досить обережна [9]. Потрібно зазначити, що посольство України в Ізраїлі нещодавно проводило екзит-пол, у результаті якого отримали результат підтримки України у війні з РФ, такими виявились 85 % людей в Ізраїлі. Тобто публічна дипломатія України, виходячи з такого результату, спрацьовує ефективно. Адже великий відсоток громадян Ізраїлю – вихідці з України. Про це говорив у своєму інтерв'ю посол України в Ізраїлі Є. Корнійчук [9]. Незважаючи на таку підтримку, у публічну площину переговори з військово-технічного співробітництва в рамках двосторонніх відносин між Ізраїлем та Україною не виходять. Одне відомо – зазначені питання обговорювались 26.09.2023 р. на зустрічі Президента України В. Зеленського з прем'єр-міністром Ізраїлю Б. Нетаньягу. Рік по тому, 26 вересня 2022 р., Президент України Володимир Зеленський висловив «шок» з приводу того, що Ізраїль не постачає зброю до України. Коментарі Зеленського були жорсткішими, ніж висловлювання у березні, коли він дорікнув Ізраїлю за небажання посилати Києву зброю проти російських атак: «Ви знаєте, що в Україні багато людей єврейського походження, і в Ізраїлі багато українців. Як можна мати таке ставлення? Я був шокований» [16]. Наразі ж Ізраїль висловлює свою готовність передати Україні ракети, але це можливо у випадку, якщо Іран постачатиме свої ракети в росію [23]. Однак сучасні події пов'язані зі спалахом конфлікту між Ізраїлем та Палестиною й переростанням його в регіональну війну навряд чи посприяє новим поставкам зброї та боєприпасів Ізраїлем до України.

Водночас Ізраїль занепокоєний своїм іміджем в Україні. МЗС Ізраїлю моніторить цю ситуацію, проводить опитування на території України. Так, делегація МЗС Ізраїлю, яка відвідала Київ у перший тиждень вересня 2022 р. зустрілася з українською PR-компанією ARENA. Під час зустрічі відбулось обговорення позиціонування Ізраїлю в ЗМІ та його сприйняття серед української громадськості, також відбулася розробка плану дій щодо покращення іміджу держави серед різних цільових аудиторій. Цей план дій уключав проведення опитування для визначення думки українців про Ізраїль.

Також урядовці ізраїльського МЗС повідомили, що вони направлять до Києва нового заступника посла, який займатиметься публічною дипломатією [23]. Отже, фактично Ізраїль намагається підтримувати неконфліктні стосунки з Росією і водночас підтримувати Україну до тієї межі, що може спричинити конфлікт із першою. Причому, якщо державні органи Ізраїлю з обережністю ставляться до допомоги Україні, аби не викликати невдоволення Кремля, то громадські організації ізраїльтян проявляють високу активність, серед них такими є насамперед волонтери [1].

Зовнішня політика Ізраїлю в галузі національної безпеки, на нашу думку, має специфіку з прихованої транспарентності своїх можливостей у галузі озброєнь. Передусім це стосується наявності в Ізраїлю тактичної ядерної зброї. У той час як аналітики можуть насамперед визначити стратегії ядерних держав щодо тактичної зброї, Ізраїль залишається єдиною загадкою. Єврейська держава розпочала свою ядерну програму в середині 1950-х років, і зазвичай вважається, що вона придбала придатний для використання арсенал приблизно в 1967 р. Ізраїль продовжує свою політику ядерної двозначності. Ця політика покликана приховати, чи Ізраїль має ядерний арсенал, і якщо так, то як його арсенал використовується. Управління військової цензури забороняє будь-які посилення на засоби масової інформації, що значно усуває будь-яку суспільну відповідальність і дебати всередині країни [14].

Справа в тому, що батько-засновник Ізраїлю Давид Бен-Гуріон побоювався, що країна може бути знищена арабськими державами, що призведе до другого Голокосту [15]. Він був одержимий ідеєю розробки ядерної зброї, щоб гарантувати державну безпеку. Отже, Ізраїль придбав свій ядерний арсенал як страховку від поразки у звичайній війні проти своїх арабських супротивників. У цьому, на нашу думку, полягає специфіка військово-політичної компоненти, що транслюється політичною владою Ізраїлю в зовнішній політиці. Мета полягає в тому, щоб впливати на зовнішнє середовище посередництвом технології подання вкрай обмеженої

інформації про володіння ядерної зброєю. У результаті конфліктне зовнішнє середовище впевнено – ядерна зброя в Ізраїлю є, але в якій кількості, якої потужності – це загадка. Така технологія слугує стримувальним чинником від руйнування Ізраїлю як держави.

Однак, у цю схему не вкладається напад збройних формувань ХАМАС на територію Ізраїлю в жовтні 2023 р. Чому ця безпекова технологія не спрацювала, належить розібратися міжнародним політичним аналітикам. Одне зрозуміло: політична сила, ініціатор цього нападу, точно знав, що Ізраїль не використовуватиме тактичну ядерну зброю в цьому випадку.

Потрібно зазначити, що зовнішня політика Ізраїлю, поєднана з публічною дипломатією, залежить і від суб'єктивного чинника, властивого як Ізраїлю, так і країні-партнеру. Як приклад, можна згадати зовнішню політику президента Єгипту М. Мурсі. За рік свого президентства 2012–2013 рр. він значно погіршив відносини з Ізраїлем. До Мурсі та після Кемп-Девідського мирного процесу 1977–1979 рр. Ізраїль і Єгипет мали добрі двосторонні відносини, коли військова та політична еліти були одним і тим самим. Під час президентства Мурсі спостерігалися розбіжності між єгипетською політичною та військово-політичною елітами. Ізраїль продовжував підтримувати добрі відносини з військовою елітою, незважаючи на погіршення відносин із політичною елітою Єгипту. Політична еліта «Братів-мусульман» схилилася до альянсів із Хамасом, Тегераном й ісламськими фундаменталістами, які виступають проти існування Ізраїлю. Після падіння Мурсі та повторного зближення військових і політичних еліт відносини Ізраїлю з Єгиптом покращилися [25].

Головним ресурсом будь-якої держави є соціальний капітал, люди. Політична влада Ізраїлю в перші ж роки з початку утворення держави застосувала своєрідну мотиваційна технологію до збирання євреїв з усього світу. У 1950 р. ухвалено Закон «Про повернення», згідно з яким, будь-який єврей може подати заяву та автоматично отримати громадянство в Ізраїлі без тривалості проживання чи мовних вимог [2]. Водночас Ізраїль поряд із цим мотиваційним механізмом створив механізм «фільтрації» мігрантів. Адже національна ідея держави Ізраїль полягає в етнічному монізмі як інструменті національної безпеки. Підтвердження реалізації цієї ідеї знаходимо в ухваленому Законі «Про запобігання проникненню» (1945 р.). Технологія цього механізму ґрунтується на ідеї – краще надати допомогу біженцям неєврейського походження за межами Ізраїлю, так було, до речі, із сирійськими біженцями. За цього виконуються відразу два завдання: по-перше, зберігається чистота етносу, а по-друге – в очах міжнародної

спільноти Ізраїль постає як рятівник знедолених громадян інших країн, постраждалих від уторгнення окупантів, зовнішніх військових сил [21].

Важливою технологією Ізраїлю у створенні його іміджу як постраждалої держави, що постійно перебуває під терористичними нападами є використання соціальних мереж. Вона акцентована на Хамас, який зображується як варварський та ірраціональний ворог, багато в чому подібно до розповідей про Аль-Каїду, самопроголошену Ісламську державу тощо. Особливість полягає ще й полягає у безпосередній участі державних посадовців у спілкуванні з користувачами соціальних мереж. Вони, по суті, реалізують цю технологію, націлену на двосторонні відносини з цільовою аудиторією, якою є практично все населення Ізраїлю й зарубіжних країн [27].

Державні агенти Ізраїлю вперше використовували символічні зображення та тексти, щоб представити своє важке становище як трагічне й травмувальне, коли місцезнаходження викрадених ізраїльсько-єврейських підлітків залишалось невідомим. Заснований на універсальному образі дверної ручки та символічних кольорах, таких як зелений шрифт, який часто асоціюється з ісламом загалом і Хамасом зокрема, щоб запитати аудиторію, що б вони зробили, якби їм довелось турбуватися про те, що їхні сплячі діти можуть постраждати від терористів. Отже, домашній притулок спальні може бути порушений будь-якої миті травмою терористичного насильства. Цей пост свідчить про дискурс сек'юритизації: він пропонує суто емоційну привабливість, оскільки фактичні показники викрадень людей як тактики тероризму на той час практично відсутні [11].

Отже, фактично Ізраїль стверджує себе, частково завдяки своєму безпосередньому дискурсу в соціальних мережах, як частина ісламофобської гегемоністської коаліції, що позиціонує Ізраїль як східний фронт «глобальної війни США з тероризмом».

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Держава Ізраїль із самого початку свого створення активно використовувала комунікативні практики м'якої сили, публічної дипломатії як для збільшення людських ресурсів, так і для створення свого іміджу як прогресивної демократичної країни. Спираючись на стратегічні комунікації зі США – своїм головним союзником, державні органи Ізраїлю зосередили свою публічну дипломатію на безпекові питання, розвиток економіки, культурних зв'язків із єврейськими громадами різних країн світу. Причому стосовно країн Заходу Ізраїль позиціонує себе як країна демократії, що постійно перебуває під загрозою тероризму, відповідаючи

на його виклики. За цього на перший план висувуються спільні цінності. Із країнами Сходу публічна дипломатія єврейської держави зосереджена на створення мотивації до взаємовигідних відносин на основі спільних економічних інтересів. Такими є комунікативні практики насамперед із Єгиптом. Ключову роль у публічній дипломатії Ізраїлю відіграє система пропаганди Хазбара.

Її завдання полягають як у лобюванні інтересів Ізраїлю, так і у виробництві матеріалів, що допомагали б поширювати позитивний імідж цієї країни у світі. У будь-якій пропаганді міститься елемент маніпуляції громадською думкою. Не є винятком також організація Хазбари. У її межах зформувався новітній розвиток у дипломатичній практиці «peer-to-peer» (P2P), коли громадяни, завдяки соціальним мережам, стають не лише споживачами інформації, але і її виробниками. Причому така система комунікативних практик запроваджена і в самому Ізраїлі, і за його межами. У цій системі кожен єврей світу, тим паче своєї країни повинен сприяти покращенню іміджу Ізраїлю.

Значну увагу в технологіях публічної дипломатії Ізраїль приділяє створенню й підтриманню іміджу своїх військових як захисників народу країни, утілюючи їх у привабливі цікаві форми. Невдалою виявилася технологія створення картини підтримки на практиці мультикультуралізму на рівні всієї держави, її вдалося реалізувати лише на окремому локальному рівні. Це пояснюється взаємовиключним трактуванням історичного минулого народами Палестини та Ізраїлю. Технологія зовнішньої політики Ізраїлю тісно пов'язана ідеологією правлячої коаліції. Нинішній уряд Нетаньяху орієнтує свою дипломатію на розвиток відносин із країнами, чий ідеологічний орієнтир мають більш консервативний характер.

Політичні лідери правлячої коаліції Ізраїлю ведуть зовнішню політику стосовно України з огляду на ті межі, за якими можливо погіршити свої стосунки з Росією, однак усе ж піклуються про підтримання свого позитивного іміджу в Україні. Серед громадян Ізраїлю, як показало опитування 2023 р., 85 % жителів цієї країни підтримують Україну у війні з РФ. Цей факт доводить у тому числі й успішність публічної дипломатії України у двосторонніх відносинах з Ізраїлем.

Практика публічної дипломатії Ізраїлю підтверджує значну залежність її ефективності від ідеологічних настанов політичного лідера суміжної країни, це наочно продемонстровано на прикладі двосторонніх відносин із Єгиптом.

Показовим є широке залучення посадовців Ізраїлю до участі в соціальних мережах. Їхнім завданням є роз'яснення у своїй країні та в ході

комунікацій із міжнародних відносин особливостей зовнішньої політики, навіювання цільовій аудиторії образу Ізраїлю як країни, що постійно перебуває в боротьбі з міжнародним тероризмом, чітко вказуючи на ХАМАС як головного ворога.

Ураховуючи перспективи України, розраховані на довгу тривалість поточної широкомасштабної війни, мусимо зауважити щодо політичного керівництва України практику широкого залучення як державних посадовців, так і громадськості до організації публічної дипломатії через соціальні мережі, спрямованої на зовнішню цільову аудиторію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варшавський, Л. (2023). «Ізраїльські друзі України» – волонтерська некомерційна організація. *Новини Ізраїлю НіКК – Nikk.Agency*, 04.08. URL: <https://nikk.agency/uk/podderzhat-ukraynu/>
2. Данилів, Н. (2017). Політика держави Ізраїль із питань інтеграції репатріантів: особливості та характерні риси, *Вісник Львівського університету*, 661–670. URL: https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/661-670_Danyliv-RM-1.pdf
3. Колдомасов, А. (2020). Супермаркет пропаганди: Ізраїль та Палестина. *Аналітичний центр ADASTRA*. 10.04. URL: <https://adastra.org.ua/blog/supermarket-propagandi-izrayil-ta-palestina>
4. Негіна, В. Р., Висоцький, О. Ю. (2020a). Латиноамериканський вектор зовнішньої політики Ізраїлю: технологічний вимір. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 12(2), 94–103. URL: <https://DOI:10.15421/352039>
5. Негіна, В. Р., Висоцький, О. Ю. (2020b). Реалізація технологій зовнішньої політики Ізраїлю через проізраїльське лобі у США. *Політологічний вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 84, 203–217. URL: <https://zpv.knu.ua/index.php/pb/article/view/64>
6. Негіна, В. Р., Висоцький, О. Ю. (2021a). Африканський вектор зовнішньої політики Ізраїлю: технологічний вимір. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 13(1), 130–139. URL: <https://DOI:10.15421/352115>
7. Негіна, В. Р., Висоцький, О. Ю. (2021b). Технологія периферії як інструмент зовнішньої політики Ізраїлю. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 13(2), 95–107. URL: <https://DOI:10.15421/352129>
8. Негіна, В. Р., Висоцький, О. Ю. (2022). Технології двосторонніх ізраїльсько-китайських відносин. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 14(2), 141–151. URL: <https://DOI:10.15421/352232>
9. Хмельницький, О. (2023). Що тут неправда? «Якщо дуже спростити, то Ізраїль боїться Росії», *Новини Ізраїлю НіКК – Nikk.Agency*, 27.09. URL: <https://nikk.agency/chto-tu-ne-pravda/>
10. Швейко, П. (2023). Ізраїль і Саудівська Аравія готують сенсацію. Росія буде незадоволена. *Новини Ізраїлю НіКК – Nikk.Agency*. 30.09. URL: <https://nikk.agency/uk/rossiya-budet-nedovolena/>

11. Abulof, U. (2014). Deep Securitization and Israel's "Demographic Demon". *International Political Sociology*, (8)4, Dec. 396–415. URL: <https://doi.org/10.1111/ips.12070>
12. Aouragh, M. (2016). Hasbara 2.0: Israel's Public Diplomacy in the Digital Age. *University of Forward Thinking Westminster*, 2–28. URL: https://www.researchgate.net/publication/303743496_Hasbara_20_Israel%27s_Public_Diplomacy_in_the_Digital_Age
13. Attias, S. (2012). Israel's new peer-to-peer diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, (7), 473–482. URL: https://www.researchgate.net/publication/287010482_Israel%27s_New_Peer-to-Peer_Diplomacy
14. Born, H., GILL, B., HÄNGGI, H. (2010). Governing the Bomb. *Civilian Control and Democratic Accountability of Nuclear Weapons*. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/books/SIPRI10GTBsample.pdf>
15. Brody, J. (2023). Halakhah and Omnicide: Legality of Tactical Nuclear Weapons under Jewish Law. *E-International Relations*, Jan 6. URL: <https://www.e-ir.info/2023/01/06/halakhah-and-omnicide-legality-of-tactical-nuclear-weapons-under-jewish-law/>
16. Gencturk, A. (2022). Ukraine shocked by «Israel's failure to supply arms». *Anadolu Agency*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukrainewar/ukraine-shocked-by-israels-failure-to-supply-arms/2694572>
17. Ishchenko, I., Bashkeieva, O., Petrov, P. (2019). Empirical model of congruence of mental space as a tool for the analysis of changes in international relations. *Economic Annals-XXI*, 176(3–4), 4–13. URL: <https://doi.org/10.21003/ea.V176-01> (Scopus)
18. Manor, I., Golan, Guy J. (2020). The Irrelevance of Soft Power. *E-International Relations*, Oct 19. URL: <https://www.e-ir.info/2020/10/19/the-irrelevance-of-soft-power/>
19. Nye, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The annals of the American academy of political and social science*, 616(1), 94–109.
20. Nye, J. S. (1991). Soft power. *Foreign policy*, (80), 153–171.
21. Martin, E., Stivachtis, Yannis A. (2023). National Responses to the Syrian Refugee Crisis: The Cases of Israel and Cyprus. *E-International Relations*, May 3, URL: <https://www.e-ir.info/2023/05/03/national-responses-to-the-syrian-refugee-crisis-the-cases-of-israel-and-cyprus/>
22. Oren, N. (2023). Democratic Backsliding in Netanyahu's Israel. *E-International Relations*, May 19. URL: <https://www.e-ir.info/2023/05/19/democratic-backsliding-in-netanyahus-israel/>
23. Ravid, B. (2022). Scoop: Some Israeli officials worry war hurt Israel's image in Ukraine, *Axios*, Sep 21. URL: <https://www.axios.com/2022/09/21/israel-ukrainepublic-opinion-russia-war>
24. Segell, G. (2013). Mohamed Morsi, Egypt and Israel. *E-International Relations*, Dec 12, URL: <https://www.e-ir.info/2013/12/12/president-morsi-egypt-and-israel/>
25. Segell, G. (2022). Opinion – Crisis in Ukraine and High-Intensity Psychological Warfare. *E-International Relations*, Feb. 16. URL: <https://www.e-ir.info/2022/02/16/opinion-crisis-in-ukraine-and-high-intensity-psychological-warfare/>
26. Shambaugh, D. (2015). China's soft-power push: The search for respect. *Foreign Affairs*, 94(4), 99–107. URL: <https://china.usc.edu/sites/default/files/forum/Shambaugh%20China's%20Soft-Power%20Push%202015%20Foreign%20Affairs.pdf>

27. Tramontano, M. (2021). State Social Media and National Security Strategy: Israel's Operation Protective Edge. *E-International Relations*, Apr. 20. URL: <https://www.e-ir.info/2021/04/20/state-social-media-and-national-security-strategy-israels-operation-protective-edge/>

28. Yellinek, R. (2020). Opinion – Pipe lines and Politics: Natural Gas Connects Israel and Egypt. *E-International Relations*, Mar 4, URL: <https://www.e-ir.info/2020/03/04/opinion-pipelines-and-politics-natural-gas-connects-israel-and-egypt/>

REFERENCE

1. Varshavskiy, L. (2023). «Izrail'ski druzi Ukrainy» – volonterska nekomertsiiina orhanizatsiia [«Israeli Friends of Ukraine» is a volunteer non-profit organization]. *Novyny Izrailiu NiKK – Nikk.Agency*, <https://nikk.agency/uk/podderzhat-ukraynu/> (in Ukrainian).

2. Danyliv, N. (2017). Polityka derzhavy Izrail iz pytan intehratsii repatriantiv: osoblyvosti ta kharakterni rysy [Peculiarities and characteristic features of the integration of returnees contained in the Israeli state policy]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. 661–670. https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/661-670_Danyliv-RM-1.pdf (in Ukrainian).

3. Koldomasov, A. (2020). Supermarket propahandy: Izrail ta Palestyna [Propaganda Supermarket: Israel and Palestine]. *Analychnyi tsentr ADASTRA*, 10.04. <https://adastra.org.ua/blog/supermarket-propagandi-izrayil-ta-palestina> (in Ukrainian).

4. Niehina, V. R. & Vysotskyi, O. Y. (2020a). Latynoamerykanskiy vektor zovnishnoi polityky Izrailiu: tekhnolohichniy vymir [Latin American Vector of Israel's Foreign Policy: Technological Dimension]. *Filosofia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 12(2), 94–103. DOI: 10.15421/352039 (in Ukrainian).

5. Niehina, V. R. & Vysotskyi, O. Y. (2020b). Realizatsiia tekhnolohii zovnishnoi polityky Izrailiu cherez proizrailske lobi u SSHa [Application of Israeli foreign policy technologies through the pro – Israel lobby in the United States]. *Politolohichniy visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 84, 203–217. from <https://zpv.knu.ua/index.php/pb/article/view/64> (in Ukrainian).

6. Niehina, V. R. & Vysotskyi, O. Y. (2021a). Afrykanskiy vektor zovnishnoi polityky izrailiu: tekhnolohichniy vymir [African Vector of Israel's Foreign Policy: Technological Dimension]. *Filosofia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 13(1), 130–139. DOI: 10.15421/352115 (in Ukrainian).

7. Niehina, V. R. & Vysotskyi, O. Y. (2021b). Tekhnolohiia peryferii yak instrument zovnishnoi polityky Izrailiu [Technology of periphery as a Foreign Policy tool of Israel]. *Filosofia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 13(2), 95–107. DOI: 10.15421/352129 (in Ukrainian).

8. Niehina, V. R. & Vysotskyi, O. Y. (2022). Tekhnolohii dvostoronnikh izrail'sko-kytayskukh vidnosyn [Technology of Israel-China bilateral relations]. *Filosofia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 14(2), 141–151. URL: <https://DOI: 10.15421/352232> (in Ukrainian).

9. Khmelnytskyi, O. (2023). Shcho tut nepravda? «Iakshcho duzhe sprostyty, to Izrail boitsia Rosii» [What is wrong here? «To put it very simply, Israel is afraid of Russia»]. *Novyny Izrailiu NiKK – Nikk.Agency*, 27.09. URL: <https://nikk.agency/chto-tu-ne-pravda/> (in Ukrainian).

10. Shveiko, P. (2023). Izrail i Saudivska Araviia hotuiut sensatsiiu. Rosiia bude nezadovolena [Israel and Saudi Arabia are preparing a sensation. Russia will be displeased.]. *Novyny Izrailiu NiKK – Nikk.Agency*, 30.09. URL: <https://nikk.agency/uk/rossiya-budet-nedovolena/> (in Ukrainian).
11. Abulof, U. (2014). Deep Securitization and Israel's «Demographic Demon». *International Political Sociology*, (8) 4, Dec. 396–415. URL: <https://doi.org/10.1111/ips.12070> (in English).
12. Aouragh, M. (2016). Hasbara 2.0: Israel's Public Diplomacy in the Digital Age. *University of Forward Thinking Westminster*, 2–28.. URL: https://www.researchgate.net/publication/303743496_Hasbara_20_Israel%27s_Public_Diplomacy_in_the_Digital_Age (in English).
13. Attias, S. (2012). Israel's new peer-to-peer diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, (7), 473–482. URL: https://www.researchgate.net/publication/287010482_Israel%27s_New_Peer-to-Peer_Diplomacy (in English).
14. Born, H., GILL, B., HÄNGGI, H. (2010). Governing the Bomb. Civilian Control and Democratic Accountability of Nuclear Weapons. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/books/SIPRI10GTBsample.pdf> (in English).
15. Brody, J. (2023). Halakhah and Omnicide: Legality of Tactical Nuclear Weapons under Jewish Law. *E-International Relations*, Jan 6. URL: <https://www.e-ir.info/2023/01/06/halakhah-and-omnicide-legality-of-tactical-nuclear-weapons-under-jewish-law/> (in English).
16. Gencturk, A. (2022). Ukraine shocked by «Israel's failure to supply arms». *Anadolu Agency*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukrainewar/ukraine-shocked-by-israels-failure-to-supply-arms/2694572> (in English).
17. Ishchenko, I., Bashkeieva, O., Petrov, P. (2019). Empirical model of congruence of mental space as a tool for the analysis of changes in international relations. *Economic Annals-XXI*, 176(3–4), 4–13. URL: <https://doi.org/10.21003/ea.V176-01> (Scopus) (in English).
18. Manor, I., Golan, Guy J. (2020). The Irrelevance of Soft Power. *E-International Relations*. Oct 19. URL: <https://www.e-ir.info/2020/10/19/the-irrelevance-of-soft-power/> (in English).
19. Nye, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The annals of the American academy of political and social science*, 616 (1), 94–109. (in English).
20. Nye, J. S. (1991). Soft power. *Foreign policy*, (80), 153–171. (in English).
21. Martin, E., Stivachtis, Yannis A. (2023). National Responses to the Syrian Refugee Crisis: The Cases of Israel and Cyprus. *E-International Relations*, May 3. URL: <https://www.e-ir.info/2023/05/03/national-responses-to-the-syrian-refugee-crisis-the-cases-of-israel-and-cyprus/> (in English).
22. Oren, N. (2023). Democratic Backsliding in Netanyahu's Israel. *E-International Relations*, May 19. URL: <https://www.e-ir.info/2023/05/19/democratic-backsliding-in-netanyahus-israel/> (in English).
23. Ravid, B. (2022). Scoop: Some Israeli officials worry war hurt Israel's image in Ukraine. *Axios*. Sep 21. URL: <https://www.axios.com/2022/09/21/israel-ukrainepublic-opinion-russia-war> (in English).
24. Segell, G. (2013). Mohamed Morsi, Egypt and Israel. *E-International Relations*, Dec 12, URL: <https://www.e-ir.info/2013/12/12/president-morsi-egypt-and-israel/> (in English).
25. Segell, G. (2022). Opinion – Crisis in Ukraine and High-Intensity Psychological Warfare. *E-International Relations*, Feb 16. URL: <https://www.e-ir.info/2022/02/16/opinion-crisis-in-ukraine-and-high-intensity-psychological-warfare/> (in English).

26. Shambaugh, D. (2015). China's soft-power push: The search for respect. *Foreign Affairs*, 94(4), 99–107. URL: <https://china.usc.edu/sites/default/files/forum/Shambaugh%20China's%20Soft-Power%20Push%202015%20Foreign%20Affairs.pdf> (in English).

27. Tramontano, M. (2021). State Social Media and National Security Strategy: Israel's Operation Protective Edge. *E-International Relations*, Apr. 20. URL: <https://www.e-ir.info/2021/04/20/state-social-media-and-national-security-strategy-israels-operation-protective-edge/> (in English).

28. Yellinek, R. (2020). Opinion – Pipe lines and Politics: Natural Gas Connects Israel and Egypt. *E-International Relations*, Mar 4. URL: <https://www.e-ir.info/2020/03/04/opinion-pipelines-and-politics-natural-gas-connects-israel-and-egypt/> (in English).

Матеріал надійшов до редакції 26.09.2023 р.

УДК 94(477):316.6:94:321

Леонід Чупрій,

доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної філософії та управління,
Державний податковий університет,
chupriy2006@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0001-7221-5703
DOI 10.29038/2524-2679-2023-03-278-290

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ

У статті проаналізовано особливості формування історичної пам'яті як важливого чинника державотворення в умовах протидії російській інформаційній агресії. Зазначається, що в умовах посилення зовнішніх загроз та викликів для України, зокрема повномасштабної агресії з боку Росії, дуже важливим є формування ефективної державної політики пам'яті, яка спростовуватиме всі російські історичні міфи та сприятиме формуванню україноцентричної національної ідентичності. Підкреслюється, що історична пам'ять є одним із головних чинників формування національної самосвідомості, важливим фактором забезпечення національної безпеки Української держави. Указується на те, що на сучасному етапі формування